

N.F.S. Grundtvig “Lidt mere om Alterbogs-Daaben og saavidere”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, december 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1856 (SJ: 1171A)

Teksten er etableret af Steen Tullberg

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Sasja Emilie Mathiasen Stopa og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Jens Rasmussen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[[A:1]

Lidt mere

om

Alterbogs-Daaben

og saavidere

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

Det koster Been at ride paa Stav.

P. Laale.

Kjöbenhavn.

C. G. Iversens Forlag.

Thieles Bogtrykkeri.

[A:2]

[A:3] Det er en *Kiendsgierning*, at Daaben ved Oplæsning af Alterbogen baade nu tit forrettes saa skiødesløs, og er, i hele dette Aarhundredes Løb, sædvanlig forrettet baade saa urigtig og saa usømmelig hos os, at det maatte harme ethvert alvorligt Menneske, selv om han ikke saae andet i Daaben end en ældgammel Kirkeskik, hvorved vore Børn høitidelig skulde faae Navn og tilønskes Guds Velsignelse til et ægte menneskeligt Levnetsløb.

Men nu er "*Daaben*" i den *Christne Menigheds* Øine, og efter dens Vidnesbyrd, noget langt mere end en selvgjort, høitidelig Kirkeskik, er en guddommelig Indstiftelse af Verdens Frelser, Vorherre *Jesus Christus* selv, hvorved alle de, som troer paa ham, skal optages i hans Menighed, ingenlunde verdslig, men *aandelig*, saa de virkelig gienfødes og fornyes efter det Guds-Billede, hvori Mennesket oprindeligt er skabt, og vi, som følger den *Lutherske Oplysning*, vi tænker ingenlunde, at Gienfødselen og Fornyelsen skeer som et *Hexeri* ved *Vievand* og indviede *Præstehænder*, men ene og alene ved det *Guds-Ord*, som Herren har lagt [A:4] sin Menighed i Munden og lader *sin Aand* følge med, naar *Troen* kommer til, som skrevet staaer: denne er min Pagt, at min *Aand*, som er over dig, og mine *Ord*, som jeg har lagt dig i *Munden*, de skal ikke vige fra din Mund eller fra din Sæds Mund evindeligt.

Nu kan der vistnok tvistes og er tvistet meget om, hvorvidt *Barne-Daaben* kan medføre Gienfødselen og Fornyelsen af den Helligaand, da det spæde Barn ligesaa lidt kan være sig den Tro, hvorpaa der skal døbes, *bevidst*, som det selv kan *bekiende* sig til denne Tro, men det er soleklart, at skal *Barne-Daaben* være en ægte *christelig* Daab, da maa den i alle Maader forrettes ligesom Daaben er indstiftet, og det maa *forudsættes*, at Herren vil lade den træde i Kraft i samme Grad, som Barnet efterhaanden kan og vil *troende* tilegne sig Daabs-Pagten og Daabs-Ordet.

Med denne Betragtning, som er min, og som jeg er vis paa, maa være alle *oplyste* Christnes, har jeg naturligviis altid betragtet den skiødesløse og tit aldeles urigtige Alterbogs-Daab i Folke-Kirken med Gru, vistnok ikke med Hensyn paa de mange Forældre, der kun lod deres Børn døbe, fordi de *borgerlig nødtes* dertil, heller ikke med Hensyn paa de mange Børn, der *ikke* vilde *troe* hvad vi alle ved Daaben skal bekiende, thi hvem der *ikke søger* noget i Daaben, *finder* heller Intet, hvordan den saa forrettes, og hvem der *ikke troer*, har heller ingen Deel i Forjættelsen til enhver, som [A:5] "*troer og bliver døbt*," men jeg gruede med Hensyn paa de Forældre, faa eller mange, der virkelig betragtede Daaben efter Herrens Indstiftelse som et sandt Gienfødselsens og Fornyelsens Bad i den Helligaand, og med Hensyn paa de Børn, som, naar de kom til

Skiels-Alder, havde samme Betragtning af Daaben, men havde ikke modtaget den i sin rette Skikkelse, saa den kunde træde i Kraft hos dem, eller som dog fandt det umueligt at troe paa Kraften i deres enten aabenbar urigtige eller dog aabenbar uordenlig og skiødesløs forrettede Daab.

Saalænge imidlertid *Sognebaandet* lænkedes hardtad alle til deres *Sognepræst*, hvordan han saa var og hvor aabenbar urigtig eller usømmelig han saa end døbde Børn, da nænde jeg ikke at røre mere end høist nødvendigt ved denne Stræng, fordi de “Fattige og Ringe,” der lettelig blev mest bekymrede, dog tit ikke, uden at blive *Martyrer*, kunde skaffe deres Børn en *sikker* Daab end Sognepræsten af sig selv gav dem. I Haabet om, at Sognebaandet dog snart vilde blive løst, og med den Vished, at hvor Troen paa Daaben og Daabspagten blev *levende*, vilde Bekymringen komme af sig selv, stræbde jeg da indtil videre at berolige mig; men nu, da *Sognebaandet* er blevet *løst*, og da mange Forældre, som vedkiendte sig Daabens *christelige* Betragtning, ligesfuldt nøjedes med en meget usømmelig og i mine Øine meget *usikker* Barnedaab, nu maatte Candidat *Kragballes* skarpe og overilede Ytringer om den vigtige Sag, og især |A:6| Ophævelserne over disse Ytringer, drive mig til at behandle Spørgsmaalet med den Flid og Betænksomhed, som jeg tør haabe, er umiskienkelige i mine Bemærkninger om *Alterbogs-Daaben*.

Det er jo meget mueligt, at, skøndt jeg beflittede mig paa rolig Betænksomhed, og stræbde med Flid at udtrykke mig saa læmpelig, som jeg med en god Samvittighed kunde, der dog uvitterlig kan være undsluppet Pennen et enkelt unøjagtigt eller *unødvendig* foruroligende Ord, og naar det paavises, skal jeg strax ændre det og sige Tak til, men det er endnu ikke paaviist, thi hvad baade Pastor *Rønne* og Biskop *Martensen* straffer mig for, er enten noget, jeg hverken har tænkt eller sagt, eller hvad man kun laster, naar man betragter Daabens Væsen, eller dog dens Stilling, Kraft og Virkning i den christelige Saliggjørelses-Orden, med andre Øine end jeg.

Betragtede jeg nemlig *Daaben*, hos den *ny Pagts* (Daabs-Pagtens) Folk, omtrent som et Sidestykke til *Omskiærelsen*, hos den *gamle Pagts* (Messias-Pagtens) Folk, altsaa kun som et af Gud befalet *Tegn* paa Naadestanden, der vel udelukkede af den, naar det foragtedes, men gjorde i *sig selv* hverken fra eller til i Salighedens Sag, eller tænkte jeg dog, som *Papisterne*, at al den *Naade* og *Velsignelse*, som skal følge med Daaben, har den saakaldte “Kirke” Magt og Midler til at meddele *ogsaa udenfor* Daaben, ja, da maatte og vilde jeg vistnok tage mig det meget lettere med alle |A:7| Misligheder ved Alterbogs-Daaben, som har fundet og endnu tit finder Sted i vor Folkekirke, og som har gjort Daaben til Spot for de Vantro og gjort *Troen* paa Daabens *aandelige* Kraft og Virkning baade yderst sjelden og yderst vanskelig. Nu derimod, da jeg tænker og troer aldeles *luthersk*, og tør mene, aldeles *christelig* og *apostelig*, at *Daaben* efter Herrens egen Indstiftelse er et ægte

Gienfødselsens og *Fornyelsens* Bad i den Helligaand, aldeles uundværlig til Delagtighed i den *ny Pagts* Herlighed, ligesaa uundværlig til vort *aandelige Christenlivs* Begyndelse, som Fødselen af vor Moder er uundværlig til vort *verdslige Menneskelivs* Begyndelse, og da jeg hverken søger eller finder *Daabens Kraft i bispeligt* Vievand eller *præstelig* Haandsrækning, eller i nogen anden menneskelig Personlighed, end *Vorherres* egen, som har lagt sin Menighed det *Guds-Ord* i Munden, hvormed der skal døbes, og hvis Sammenføielse med Vandet skaber et *Gienfødsels-Bad*, hvor der *uden* Guds-Ordet kun er det *bare Vand*; see, nu kan jeg *umuelig*, som en Christi Tjener, paa min Herres Vegne, *indestaae* for, at *Daaben* er i sin *Kraft* og vil giøre sin guddommelige *Virkning* hos de Troende, medmindre *Guds-Ordet* virkelig *meddeles* ligesom det er *modtaget* af Herren, altsaa mundlig, lydelig og sømmelig, med den rette Sammenhæng mellem *Daabs-Pagten* og *Døbelsen*, der aldrig maa adskilles, og endelig, med mindre **A:8**Døberen dog *kan* være en "*Herrens Discipel*," som skrevet staaer: *Jesus døbde*, skøndt ikke han selv, men hans *Discipler* forrettede *Døbelsen*. At jeg endelig, ikke blot for Sømmelighedens, men ogsaa for *Virkningens* Skyld, lægger Vægt paa, at Guds-Ordet ved *Daaben* udtales ligesaa tydelig, som ethvert Menneske-Ord maa udtales, for virkelig at kunne høres og ændses, det vilde vist nok være nødvendigt, om jeg end ikke, som en skriftklog *Discipel*, nødvendig ved *Daaben* maatte komme det mærkværdige og alvorlige Apostel-Ord ihu: "dersom Basunen giver en *utydelig* Lyd, *hvem* vil da berede sig til Strid! og dersom I ikke med *Tungen* tale *tydelige Ord* hvordan skal da Talen blive *kiendelig*? I er jo da, som de, der snakker hen i Veiret, og *hvordan* skal den svare "*Amen*," som ikke veed hvad du siger!!!

Har jeg derfor kun ikke endnu talt *for læmpelig*, saavel om den *afjaskede* Daab, som om *de* Døbere, der ikke engang *selv tillade* os at antage dem for *Herrens Discipler*, Sendebud og Redskaber, *for strængt* er det visselig *ikke*, at jeg ytrer megen *Tvivl* om, hvorvidt Herren vil tage *saadanne* Døbere og *saadan* en Daab for fyldest og stadfæste Ordet ved medfølgende Tegn, og at jeg *fralægger mig* alt Ansvar for *Daaben* som et virkeligt *Gienfødselsens* og *Fornyelsens* Bad i den Helligaand, *naar* enten *Daaben* forrettes af en *aabenbar* Uchristen og Fornægter, eller afjaskes *aaben***A:9***bar* usømmelig baade for Gud og Mennesker, om saa end alle Bogstaverne i Alterbogen var skedt lige Ret. Hertil har jeg, som mine Læsere maa vide, med Flid *indskrænket* mig, saa jeg baade har vogtet mig for at fælde nogen Dom i de mere eller mindre tvivlsomme Tilfælde, og saa jeg, ved Siden ad min strænge Formaning til alle *christelige* Forældre, dog endelig at skaffe deres Børn en *sikker* og *paalidelig* *Daab*, har *tilføjet* alt hvad jeg kunde og turde, for at berolige dem, der *nødvendig* maa *foruroliges* over deres egen eller deres Børns *Daab* fra *den Tid*, da der saa tit døbdes uforsvarlig, da Opmærksomheden ikke var vakt og Sognebaandet ikke var løst.

Man kan jo vel, naar man, baade for min og for den hellige Sags Skyld, nænner det, spotte med mine beroligende Ord, som om jeg kun selv vakde Uro for at have den Ære og Fortjeneste at dæmpe den, men derfor er det jo lige vist, at hvem der troer paa Daaben efter Herrens Indstiftelse som det eneste aandelige Gienfødelses-Bad paa Jorden, han maa blive *uroilig* over *sin* mistænkelige Daab, *førend* der kan raades Bod paa dens Misligheder.

At nu desuagtet Pastor *Rønne*, som aabenbar selv hverken veed ud eller ind, farer løs paa mig, det seer jeg nok, men skal derom kun sige, at Pastor *Rønne*, som jo dog ikke er ligegyldig ved “Vorherre,” skulde tage sig i Agt for at give hans gamle |A:10 Tjener Utak, da han kan være vis paa, at Vorherre, som aldrig slaaer Haanden af sine Tjenere i Alderdommens Tid, han kan ikke lide det.

Og at nu “*Sællands Biskop*”, paa den saakaldte “evangelisk-lutherske” Kirkes Vegne, laver sig til at *forkiættre* N. F. S. Grundtvig, som i mangfoldige Aar har været udraabt i hele vort Norden for sin *Ærke-Lutherskhed* og Hyper-Orthodoxi, det er jo i det lille Danmarks Kirkehistorie en saameget større Mærkværdighed, som det *ikke* engang er *den* “Sællands Biskop,” der baade før og efter Døden bar sit *personlige* Nag til Grundtvig tilskue, men er *den* “Sællands Biskop,” der snarere gjør det modsatte; men *derom* har jeg igrunden ikke andet at sige, end, at saadanne Stød giver Verden, saa *det* skulde den gamle Grundtvig dog ogsaa prøve, *førend* han slap ud af denne Verden, skøndt det kom meget seent og kom fra en Side, hvorfra man vel mindst skulde ventet det. I min Alder og med min Fortid kan jeg nemlig godt overlade det til *Kirkehistorien* at bedømme min *Lutherskhed*, baade foran og ved Siden ad Biskop *Martensens*, om den var sammenhængende eller vrævlevurn, ægte eller uægte, ærlig eller falsk; thi deels er det jo en vitterlig *Kiendsgjerning*, at jeg i det mindste har kæmpet og lidt meget mere for *Lutherskheden* og den Augsburske Confession end Biskop *Martensen* og alle hans Formænd paa Sællands Bispestol *siden* Nicolai Edinger *Balle*, |A:11 og dels kan jeg med “Sort paa Hvidt” bevise¹, at jeg alle mine Præstedage har baade vidst og bekiendt, at *ikke* Morten *Luther*, men *Jesus Christus* alene er *korsfæstet* for os, og at den Augsburske Confession, fra 1530 *efter* Christi Fødsel, *umuelig* kan afgjøre, hvad der i femten Aarhundreder, *før den blev til*, var den eneste sande Christendom og maa i al Evighed vedblive at være det. Jeg kunde derfor med Billighed ventet, at Sællands Biskop i det mindste *ikke* vilde *begyndt* sin Kamp for *Lutherskheden* og den Augsburske Confession med en *Krigserklæring* mod *mig* og mine kirkelige Venner, blandt hvilke Biskoppen, efter sit eget Sigende, har mange *kiære Brødre*, men at han dog *først* vilde, med eller uden vores Bistand, seierrig bekæmpet *Lutherskhedens* og den Augsburske Confessions *aabenbare* Modstandere i *Folkekirken*, og gient os tilsidst, ligesom Kyklopen gienmde Odysseus “for den gode Viins Skyld”, hvad jo her godt kunde passe paa det “levende Ord og

den liflige Kirkesang.” Det synes mig virkelig ogsaa klart, at naar Nogen, Biskop eller Ubiskop, vilde offentlig skifte Ord med *mig* om saa aabenbar ældgammel, *overluthersk* og uforanderlig en Sag, som den ægte Daab, *ikke* efter Morten *Luther* men efter Vorherres *Jesu Christi* egen *Indstiftelse*, da maatte han selv af Klogskab, for sin egen Skyld, ligesaa lidt beraabe sig paa |A:12| den *Augsburgske* Confession som paa den *Heidelbergske* eller den *Romerske* Catechismus, eller paa den *høibispelige* Kirkes 39 Artikler, eller paa hvilket som helst *andre* Lærefædre end *Herren* selv og hans *Apostler*. Sæt nemlig, at Sællands Biskop med den *Augsburgske* Confession i Haanden, kunde kyse eller drive mig fra *Vartou*, saa kom jeg dog ikke derved et Haarsbred fra den “hellige almindelige Kirke,” som den *Augsburgske* Confession dog baade *forudsætter* og udtrykkelig *erklærer* for den eneste *sande Christen-Kirke*, ja nu, da vi har borgerlig *Religions-Frihed*, kunde jo Sællands Biskop, ikke engang med den *Augsburgske* Confession stoppe Munden paa mig i Sællands Stift eller midt i Kjøbenhavn. At jeg nemlig, *uden* Kongeligt Kaldsbrev og bispelig Collats, forkyndte den ligesaavel *forlutherske* og *efterlutherske* som *lutherske* Christendom, i samme Aand, med samme Fynd og maaskee med nok saamegen Frugt, i *Frederiks-Kirken* (1832-39), som jeg *med* Kaldsbrev og Collats forkynder den samme *lutherske*, *forlutherske* og *efterlutherske* Christendom i *Vartou-Kirken* (1839-56), det veed jo Biskop *Martensen*, thi det har han jo selv hørt, og at jeg, om man drev mig fra *Vartou* med den *Augsburgske* Confession, vilde være den samme danske Evangelist som før, og vilde, med *Daaben* og *Nadveren* efter Herrens egen *Indstiftelse*, som jeg i Trældoms-Tiden maatte undvære, endnu vissere samle en *Christen-Menighed*, der baade turde være Vorherre *Jesus* og hans Tiener |A:13| Morten *Luther* bekendt, og turde holde Vorherres *Indstiftelser* anderledes i Ære og Hævd, end de holdes i *Folkekirken*, det tvivler Biskop *Martensen* dog neppe paa; saa jeg kan slet ikke vide, hvad der har fristet Sællands Biskop til at prædike Korstog mod *Grundtvig* og hans Disipler, som om vi var enten *Christendommens* eller *Lutherskhedens* farligste Fiender i den danske *Folkekirke*, eller var dog dem, han lettest kunde overvinde, thi over os kan han aabenbar aldrig seire saa glimrende, at jo *Kirkehistorien* maa give os det Vidnesbyrd, at vi holdt os i alt Fald meget *nærmere* til den *Augsburgske* Confession end de fleste danske Biskopper, Præster og Theologiske Professorer i vore Dage. Man vil derfor ogsaa af Brevvexlingen mellem Biskoppen og mig kunne see, at jeg, ved de første Krigs-Rygter, endnu troede Freden og tænkte, jeg kunde være *Mægler*, og tænkte virkelig, at jeg gjorde Biskop *Martensen* ligesaa stor en Tjeneste som Candidat *Kragballe* ved at prøve Forlig i en Sag, hvori de, efter min Overbeviisning, begge havde *forløbet sig*.

Læserne kan vist nok med Rette spørge, *hvorfor* jeg vilde mægle i den Sag, og *hvorfor* jeg nu, da Biskoppen har vendt sine

Vaaben *imod mig*, vil paa en Maade optage Strids-Handsken, skjøndt jeg, reent christelig og kirkehistorisk talt, ei finder det Umagen værdt at løfte et Halmstraa mod Sællands Biskop, naar han, paa den saakaldte evangelisk-lutherske Kirkes Vegne, med den Augsburgske Confession i **|A:14**Haanden, vil *forkiættre* mig og mine kirkelige Venner og Disipler?

Det er imidlertid ogsaa ene og alene, *fordi* jeg inderlig ønsker, naar det kan skee paa *taalelige* Vilkaar, at tjene Vorherre ved *Vartous-Kirken*, til han kalder mig derfra, og *fordi* jeg ønsker, at mine Venner og Disipler, trods Folkekirkens aabenbar uchristelige Virvar, vil følge mit Exempel og holde ud i *Folkekirken*, saalænge det er *taaleligt*, saa derfor maatte jeg prøve paa, om muligt, at formilde *Sællands Biskop*, og derfor maa jeg, da det mislykkedes, prøve paa at afvæbne ham, med klare Beviser paa, at vi, ogsaa *statskirkelig* talt, har baade Retten og Billigheden paa vor Side.

Denne Beviisførelse har nu vel baade Pastor *Rønne* og Biskop *Martensen* stræbt at forekomme og forebygge, ved, om end ikke med een Mund, saa dog med to Penne, at paastaae, at jeg i mine Bemærkninger om Alterbogs-Daaben, netop i Hovedsagen, skal *aabenbar* have *mod sagt mig selv*; thi vel høre saadanne Paastande i Pennefeider nu til Dagens Orden og regnes sædvanlig for ingen Ting; men jeg kan dog ikke tage mig det saa let, da Biskop *Martensen* har lagt *Eftertryk* paa, at *Selv-Modsigelsen* skal være saa *aabenbar* som “*Ja og Nei*”, og skal giælde Hoved-Spørgsmaalet om “*Døberens Personlighed*”². Var dette nemlig beviist, da **|A:15**maatte jeg strax give tabt og i det mindste tie bomstille om den Sag hele ti Aar, ligesom de *Græske Guder*, naar de havde *forsvoret* sig ved *Styx*; thi deels er det jo soleklart, at hvem der paa eengang siger baade “*Ja og Nei*” til et *Samvittigheds-Spørgsmaal*, han erklærer derved sit *Ord* i den Sag for aldeles *uefterretteligt*, og deels er jeg selv, som Biskop *Martensen* formodenlig veed, netop *den Forfatter*, der i vore Dage med mest Alvor og Strængthed har indskærpet, at den klare, *aabenbare* Selv-Modsigelse i Troes og Samvittigheds-Sager, hvor den ikke kan være *uwitterlig*, er Løgnens Brændemærke.

Dog, Biskop *Martensen* har taget sig det saa umaadelig let med den i mine Øine meget svære Beskyldning for en saa *aabenbar* Selv-Modsigelse, som “*Ja og Nei*,”³ at Beskyldningen falder bort af sig selv, saasnart man lægger Mærke til, hvad Biskoppen aabenbar i sin Ivrigthed har overseet, at skulde jeg, i Henseende til “*Døberens Personlighed*”, have mod sagt mig selv som med “*Ja og Nei*,” da maatte jeg *ligesaa* udtrykkelig have sagt, at *Daabens Kraft* og Virkning beroede paa *andre Døberes Personlighed end* Vorherres Jesu Christi, *ligesaa* udtrykkelig, som jeg unægtelig har sagt, at Daabens Kraft og Virkning *ikke* beroer paa nogen *anden Døbers Personlighed end* Vorherres *Jesu Christi*. Da nemlig Biskoppen, langt fra at opvise en saadan **|A:16***aabenbar* Selv-Modsigelse, kun stræber at opdage en, efter hans Mening *skjult* Selv-Modsigelse, og

finder den *saa skjult*, at han, for at opdage den, maa *omskrive* mine Ord og selv *lægge lidt til*, saa er det aabenbar kun et lille exegetisk Konststykke, Biskoppen her har prøvet paa, og skøndt de theologiske Professorer i vore Dage tit har prøvet det samme Konststykke med langt renere og bedre sammenhængende Ord end mine, saa beder jeg dog med Rette de Læsere, der vil vide *min* Mening, for enten at bifalde eller bestride den, *udelukkende* at holde sig til *mine* egne Ord, som jeg, især ved denne Leilighed, har veiet, det bedste jeg kunde, for at de *hverken* skulde udtrykke *mere eller mindre* end jeg virkelig mener.

Naar jeg saaledes indskærper *Menigheden* “endelig *ikke* at bruge *Døbere*, der enten er *aabenbar* Uchristne, eller dog *afjaske* Daaben med *aabenbar* Ringeagt, da en saadan Daabs christelige Gyldighed og Virksomhed baade vil være meget *tvivlsom*, og maa møde stærke Tvivl netop hos *dem*, der i deres Saligheds-Sag maae troe paa *deres* Daab for at føle dens Velsignelse,” da er dermed ligesaa lidt meent, som sagt, at *Daabens Kraft* og Virkning i mindste Maade skulde *beroe* paa Døbernes *personlige* Beskaffenhed, Tro eller Vantro, thi det er *ikke* engang *nægtet*, at Daaben, selv naar den forrettes af en *aabenbar* Uchristen, jo muelig kan vise sig gyldig og virksom, det er kun sagt som meent, at oplyste Christne, ikke blot af Ærbødighed **A:17** for Herren, maa skye al aabenbar Vanhelligelse af hans Daab, men ogsaa af Frygt for, at Herren ikke vil taale det eller staae ved hvad der loves af Folk, som aabenbar *ikke* hører til *hans Disipler*, altsaa heller ingen Fuldmagt har til at døbe paa hans Vegne.

Naar desuagtet Biskop *Martensen* paastaaer, at jeg herved har henviist *Menigheden* udelukkende til de “*troende* Præster,” og at jeg ved Advarselen mod den *aabenbare* Vantro ogsaa maa have meent den *hemmelige* Vantro, da vil Læseren strax kunne see, at dette, og hele Biskoppens rørende Skildring af *Menighedens* fortvivlede Stilling, *naar* den skulde bedømme *Døberens* personlige Tro og *Troes-Liv*, er mig aldeles *uvedkommende*, da jeg ikke engang er faldet i den Snare at bruge den hos os tvetydige Talemaade “*troende* Præster” om de Præster, som *vedkiender* sig den Tro, hvorpaa de døber og den *Herre*, hvis Tjenere de ved Daaben skal være.

Vilde jeg gjøre Giengiæld, da kunde jeg godt paastaae, at Biskop *Martensen* havde modsagt sig selv, ved paa den ene Side at indrømme, at en “Christi Disipel” maa man naturligviis være, for at kunne døbe gyldig i hans Navn, og at, skøndt man *ikke* hos Døberen, med Papisterne, maa kræve den *indvortes* Intention eller *Troesvillien*, saa maa man dog kræve den *udvortes* Intention eller *Gierningsvillien*, og ved dog paa den anden Side høilig at laste mig, som igunden siger det samme; men jeg vil ikke gjøre Giengiæld, og anmærker det kun, for at man skal see, at jeg her hverken skjult **A:18** eller aabenbar har modsagt mig selv, men tør blot ikke lade slet saa meget som Biskop *Martensen* gaae igiennem det grove Sold, tør *ikke* *indestaae* Nogen for, at Herren vil bruge dem *som* sine

Disipler, der enten selv siger, de er *ikke hans*, men Moses eller en *Andens Disipler*, eller som dog *aabenbar* modsiger sig selv, ved at sige, baade at de er og at de er *ikke Christi Disipler*, Tjenere og Redskaber. Det samme er aabenbar Tilfældet med det andet Sted i mine “Bemærkninger,” hvori Biskoppen vil have opdaget en *skjult Selv-Modsigelse*, og hvor jeg omtaler en “*efter Opskriften*” rigtig forrettet Alterbogs-Daab, enten af en *aabenbar Jøde*, Tyrk eller Hedning, eller dog af et Menneske, der *aabenbar* bespottede eller benægtede Daabens Kraft og Troesbekiendelsens Indhold, og hvor jeg derom siger “heller *ikke en saadan Alterbogs-Daab* turde jeg *fradømme* al muelig Gyldighed, men turde dog endnu langt mindre *tilskrive* den mindste *christelig* Gyldighed, og maatte finde det *utroeligt*, at noget alvorligt, sandhedskiærligt Menneske kunde bygge sit Saligheds-Haab *derpaa*.”

Biskop *Martensen* indrømmer nemlig selv, at *naar* man tager disse mine Ord *strængt*, da har han intet derimod at indvende, kun paastaaer han, at man *maa* tage dem meget løsere og *strængere*, som om jeg frakiendte enhver ellers nok saa rigtig forrettet Daab al Gyldighed, naar *Døberen* i sin Lærdom ogsaa kun benægtede et *enkelt Ledd* af Troes-Bekjendelsen, om han saa end kun benægtede det i en vis Betydning,⁴ men *hvorfor* Biskop *Martensen* har *maattet* tage mine vel overveiede Ord baade løsere og strængere end jeg har givet dem, det har han glemt at sige os, og at man har Ret til at tage en Mands Ord *strængere* end de lyder, og saa *derpaa* bygge en Beskyldning for halvt eller heelt *Kiætteri*, det har jeg aldrig hørt, og det maatte jeg see *meget strængt* beviist, før jeg indrømmede det. Hvorlangt for Resten netop jeg er fra den Mening, Biskoppen tillægger mig, og hvor omhyggelig jeg stræber at overse Døbernes Personlighed, for blot at see paa *Herrens* Gierning og paa *Døbe-Maaden*, det har jeg dog vel givet det allerumistænkeligste Vidnesbyrd om, ved at trøste dem, der er døbt af aabenbar rationalistiske og skiødesløse Præster, *dermed*, at selve *Døbelsen* i Navnet Faderens og Sønnens og den Helligaands aldrig har været *nær saa* urigtig eller usømmelig og skjødesløs behandlet, som “*Daabspagtens Oprettelse*,” og at vi derfor godt tør antage, at en christelig *Bekræftelse* i *Daabspagten*, hvorved “*Troen og Daaben*,” som Gud har sammenføiet, men utroe Tjenere har adskilt, igjen sammenføres, vil i de fleste Tilfælde kunne raade Bod paa Alterbogs-Daabens Misligheder.

Hvorvidt nu min *aabenbare Tviulraadighed* om den *christelige* Gyldighed af mangen Alterbogs-*Daab*, som Biskop *Martensen* kalder sikker nok, hvorvidt denne min Tviulraadighed, som jeg bekiender og nægter ikke, *kirkehistorisk* talt, virkelig, som Biskop *Martensen* paastaaer, skulde være et *hemmeligt Kiætteri*, en “*begyndende Donatisme*,” fordi Biskoppen, ved at see *Cyprian* og *Donatus* ind i *Sjælen*, vil have opdaget, at de havde netop *samme Tviul* som jeg, *førend* deres vildfarende Paastande modnedes og kom frem, *derom* skal jeg ikke tvistes med Biskop *Martensen*, men

derived kun bemærke, at vil Biskoppen virkelig forkiættre mig eller Nogen efter sin “*Psychologi*,” da blev det endnu værre end om han, som jeg havde tænkt, vilde forkiættre efter sin “*Dogmatik*”, thi for hans *Psychologi* (Sjælelære), som vel ikke engang er trykt, kan aabenbar slet ingen tage sig i Agt⁵.

Da der nu desuden aabnes mig Udsigt til at slippe med samme Revselse, som Kirkens gamle “Martyr-Helgen” *Cyprian*, hvem selv *Augustin* løftede til Skyerne, mens han beskeden hævdede sig over ham, saa vilde jeg *kirkehistorisk* have al Grund til at berolige mig, naar Biskop *Martensen* ikke ensteds brugde de kirkehistorisk meget haarde Ord, at han fristes til at tænke, jeg foretrækker en hellig, almindelig *Kirke*, der ligger *udenfor* og *hinsides* alle *christelige* Confessjoner⁶). Dette “*udenfor* og *hiinsides*”, som Biskoppen selv har *understreget*, |A:21|maatte jeg da drøit tilbagevise, dersom jeg tænkte, Biskoppen havde regnet den ældste, *grundchristelige*, apostoliske *Troes-Bekjendelse* med til hvad han kalder “*alle christelige* Confessjoner,” men det tænker jeg ingenlunde, men forudsætter trøstigt, at Biskoppen, med de stærke Ord “*alle christelige* Confessjoner”, kun har meent den *Augsburgske* Confession, den *Berlinske* o. s. v. og da skal jeg strax sige derom hvad Sandhed er. Nu, som altid, finder jeg den hellige, *almindelige Kirke* ogsaa midt i den saakaldte *Lutherske Kirke*, fordi jeg der finder den hellige *almindelige* Kirkes Tro og Saligheds-Midler, men jeg tør rigtig nok ikke sige med Biskop *Martensen*, at jeg *ikke* kan tage mit Standpunkt udenfor eller *over* den lutherske Kirke, thi det baade kan og vil jeg, og det, skulde jeg mene, vi christelig og kirkehistorisk *nødes til*, naar vi hverken *aabenbar* vil modsige os selv, eller tør *begynde* den *christelige* Kirkehistorie med *Luther*, og gjøre *Luthersk* til *Hoved-Begrebet*, som det *christelige* skal *underordnes*. Hvor splittergalt dette er, enten man tager det paa Langs eller Tværs, theologisk eller kronologisk eller blot *logisk*, og hvor langt det tillige var fra *Luthers* Tanker at stifte en *splinterny* Kirke, eller at gjælde for en ny *Herakles*, der kom den *forældede Christus* til Hjælp, ligesom den gamle *Herakles* kom de forældede *Guder* til Hjælp, og vilde dyrkes som deres Skytsaand, det tænkte jeg dog virkelig, Biskop *Martensen* baade indsaae og indrømmede, skjøndt jeg nok vidste, at hans berømte |A:22|Formand, Biskop *Mynster*, udelukkende tog sit Standpunkt i vor saakaldte *lutherske Stats-Kirke*, som om al sand *Christendom* baade var *begyndt dermed* og *indskrænket dertil*. Ved denne Sællands-Bispernes Forvexling af Vorherres *Jesu Christi* hellige, *almindelige Kirke* med den saakaldte *lutherske*, eller saakaldte *evangelisk christelige*, eller saakaldte *evangelisk-lutherske* Stats-Kirke og Folke-Kirke i Danmark, hvorved vi føres ud af den store, almindelige *Kirkehistorie*, ind i det lille Danmarks *Statshistorie*, maa jeg imidlertid dog bemærke, at selv naar Biskop *Martensen* vilde følge sin nærmeste Forgængers i dette Stykke neppe følgeværdige Mønster, da skulde han dog ikke have gaet til den *Yderlighed*, med

den *Augsburgske Confession* at ville forkiættre mig og spærre den Danske Folkekirkes Lærestand for mine Venner og Disipler, thi *saavidt* gik ikke engang Biskop *Mynster*, der *vertimod*, efter hans eget Sigende, *anbefalede mig* varmt til Præst i *Vartou*⁷. Biskop *Martensen* maa derfor gaae meget længere tilbage, for at finde Medhold paa *Sællands Bispestol*, |A:23| naar han vil sætte den Augsburgske Confessjons *Kiætter-Domme* i Kraft, thi selv Biskop *Balle*, som ærlig vedkiendte sig den Augsburgske Confessjons *Lærdom*, fralagde sig dog omhyggelig al Deltagelse i den Augsburgske Confessjons *Kiætter-Domme*, hvorpaa Biskop *Martensen* netop synes at ville lægge fortrinlig Vægt.

Denne statskirkelige *Praxis*, som Biskop *Martensen* har begyndt, med at ville hindre Candidat *Kragballe*, bekendt som *christelig* Prædikant med særdeles gode Gaver⁸, agtet og elsket som Ungdoms-Lærer, agtet og elsket i hele sin Kreds, *hindre ham* fra at blive Capellan hos min Svoger *Rørdam* i *Lyngby*, som ønskede ham, med mindre han paa det strængeste vilde *offenlig tilbagekalde* hvad han havde skrevet i et lille Tidsskrift om Alterbogs-Daaben, og hvori Biskoppen, med den Augsburgske Confession i Haanden, vil have fundet forskrækkelig *kiætterske* Meninger, *denne* statskirkelige *Praxis* er, som jeg har sagt, hos os “i *Mandsminde uhørt*” altsaa meget *ubillig*, saa der staaer kun tilbage at undersøge, om Biskop *Martensen* dog ikke maaskee skulde have den “*strænge Ret*,” som Ingen af os i det *Aandelige* kan taale, paa sin Side.

Jeg skal her lade det meget udviklede Spørgsmaal staae ved sit Værd: *om og hvorvidt* den |A:24| *Danske Folke-Kirke*, der, ved den borgerlige *Religjons-Frihed* og ved *Sognebaandets Løsning*, aabenbar er kommet i en ganske anden Stilling, end vor gamle, i alle Maader *ufri* Statskirke, *om og hvorvidt* denne vor fri Folkekirke, dog, blot *fordi* den hedder “evangelisk-luthersk,” skal, indtil videre, *indtil* den faaer sin *Forfatning ordnet* ved Lov, agtes *bundet* til den *Augsburgske Confession*, som ved Kongelovens Ophævelse synes at have tabt hele sit statskirkelige Hold paa os, og som Biskop *Mynster* kun *forgjæves* stræbde at faae indført i “*Grundloven*?” Men sæt, at Juristerne vil hævde den Augsburgske Confessions Ret til endnu at giælde for et *Klemmebrev* paa Folkekirken, og sæt, at de ikke ændsede nogen Billighed, men fandt, at trods alle Præjudicater, og trods de almindelige, *authoriserede* Hyrdebrev af 1826 og 1817, der vise en ganske anden *Vei*⁹, og trods alle de store Ulæmpen, det vilde medføre, efter en aldeles modsat *Praxis* i to Menneske-Aldere, strængt at sætte den *Augsburgske Confession* i Kraft, saa havde dog Biskop *Martensen* Ret dertil, sæt alt dette! saa bliver jo endnu Spørgsmaalet tilbage, om Candidat |A:25| *Kragballes* Ytringer aabenbar *stred* imod den *Augsburgske Confession*?

Dette forudsætter nu vist nok Biskop *Martensen*, ja, forudsætter at *Kragballes* Ytringer (og *mine* med for en Feils Skyld) ikke blot strider mod den Augsburgske Confession, men mod en af dens “*Hovedlærdomme*,” saa at Biskoppen, som ellers vil taale

baade alskens Kiætter og *Kiætter-Daab* midt inde i *Folke-Kirken*, han maa dog sætte en *Grændse*, maa nødvendig finde det *utaaleligt*, at man vrager og laster *Kiætter-Daaben* som aldeles *ugyldig*; men den kyndige Læser vil vist snarere forbauses over denne Udvikling end overbevises deraf.

Sæt nemlig, at baade Kragballe og jeg havde erklæret al *Kiætterdaab* for aldeles *ugyldig*, saa blev jo dog det Modsatte: al *Kiætterdaabs* Gyldighed, som selv Biskop *Martensen* ikke vil indrømme, lige langt fra at være en af den *Augsburgske* Confessjons *Hovedlærdomme*, saa langt derfra, at der i hele den *Augsburgske* Confessjon *ikke* staaer *et eneste Ord* om *Kiætterdaaben*.

Alt hvad der læres om *Daaben* i den *Augsburgske* Confessjon, indskrænker sig nemlig til, at den er nødvendig til Salighed, men at Troen paa *dens Forjættelser* maa følge med (ut fides accedat, quæ credat promissiones), og at det er tilladeligt (licet) at betjene sig af Sacramenterne, skjøndt de forrettes af onde Mennesker (per malos administrantur), da *Ordet* og *Sacramenterne* er virksomme for **A:26** *Christi* Indstiftelses og Befalings Skyld, om de end meddeles ved onde Mennesker (*etiamsi per malos exbibeantur*).

Dette er alt hvad der læres om *Daaben*, og hvad der *fordømmes*, det er *deels*, som en *donatistisk* Mening, at de *Ondes* Embeds-Gjerning er *unyttig* og *uvirksom* (*ministerium malorum inutile et inefficax esse*), og *deels*, som en *anabaptistisk* Mening, at Børn kan blive salige *uden Daab*, og her seer man strax, at skulde den *ene* af disse *Kiætter-Domme* uden videre staae ved Magt i den Danske Folke-Kirke, da maatte den *anden* med Rette ogsaa, hvad Biskop *Martensen* neppe vil foreslaae; men nu indrømmer Biskop *Martensen* desuden selv, at hverken jeg eller Kragballe kan rammes af den *Augsburgske* Confessjons *Kiætter-Dom* over Donatisterne og de *Ligesindede*, med *mindre* man ved "onde Mennesker" forstaaer *aabenbare Kiætttere*, hvorved man blandt andet vilde faae den snurrige Forestilling, at den *Augsburgske* Confessjon ikke blot *forudsatte* *Kiætter-Daaben* midt inde i sin *rettroende Kirke*, men vilde værne om den, og vilde ingeniunde tillade den *rettroende* Kirkes Medlemmer at *vrage* *Kiætter-Daaben*. Selv om det kunde lykkes og kunde nytte Biskop *Martensen* at finde Medhold i Tyskernes Formula *concordiæ* (Enigheds-Værn), som *aldrig* har været en *Symbolisk Bog* i den *Danske* Kirke, saa kunde han dog umulig *paabyrde* den *Augsburgske* Confessjon en saa *aabenbar Selv-Modsigelse*, som det vilde **A:27** været, hvis den med sit "licet" tilstædte og fredlyste *Kiætter-Daab* midt inde i den *rettroende* Kirke.

Men, hører jeg en Stemme sige: maaskee dog Biskop *Martensen* kun har feilet i ved denne Leilighed at beraabe sig paa den *Augsburgske* Confession, saa maaskee dog *Kiætter-Daabens* Gyldighed efter vor *Præste-Eed* er en af den Danske Folke-Kirkes "*Hovedlærdomme*," thi vel var det latterligt at tænke sig nogen *Stats-Kirke* saa aabenbar selvmodsigende, at medens den af al Magt

stræbde at holde hvad den kaldte "*Kiætteri*" langt fra sig, skulde den dog have *forpligtet* sine *Præster* til, under Embeds-Fortabelse, at erklære "*Kiætter-Daaben*" for *gyldig*, men da Stats-Kirkerne har gjort saamange latterlige Ting, saa kunde maaskee den Danske ogsaa have gjort den allerlatterligste.

Det er imidlertid langt fra, at vor *Præste-Eed* enten middelbar eller umiddelbar antager sig *Kiætter-Daabens Sag*, thi i Almindelighed paalægger den os blot trolig at indprænte vore Tilhørere den himmelske Lærdom (*doctrina cælestis*), der, i forudsat Overeensstemmelse med den Hellige Skrift, indeholdes i de *Danske Menigheders* (*ecclesiarum danicarum*) Symbolske Bøger, og i Henseende til Sacramenterne, at forrette dem *sømmelig* og *opbyggelig* (*decenter et devote*), efter Christi Indstiftelse (*ad normam a Christo præscriptam*). Heraf sees, at vi ei engang er eedfæstede paa den *Augsburgske* Confession med alle sine Tødel^{A:28}deler og Kiætterdomme, men kun paa dens og de andre Symbolske Bøgers forudsat *bibelske Lærdom*, og at de Præster, der enten forrettede Daaben usømmelig og forargelig, eller anderledes end den, efter Alterbogen, var indstiftet af Christus, maatte vente at blive tiltalte og afsatte, uden Spørgsmaal om, enten Daaben ved deres Brøde var blevet gjort *christelig* ugyldig eller ikke, saa *dette* er hos os, saavel efter Præste-Eden som efter den Augsburgske Confession, et *aabent Spørgsmaal*, hvorom de Danske Præster kunde tænke og sige hvad de syndes, naar de kun ikke, f. Ex. ved en Papists eller Calvinists Overgang til den Lutherske Kirke, imod dennes Praxis, vilde paastaae Omdaab, før de tog ham til Alters. Da nu ovenikiøbet Biskop *Martensen* selv indrømmer, at Spørgsmaalet om *Kiætter-Daabens Gyldighed* heller ikke lader sig besvare *umiddelbart* efter den hellige Skrift, men kan kun besvares derved, at den christelige og kirkelige Bevidsthed fordyber sig i og besinder sig paa sine egne religiøse Forudsætninger og udleder disses nødvendige Consequenser¹⁰, saa skulde man jo dog allersidst have tænkt, at Biskoppen i Sælland vilde gjort Besvarelsen af dette *aabne* og efter hans egen Bekiendelse *tviivlsomme* Spørgsmaal til sit statskirkelige Shibolet, og det ved en Folke-Kirke, hvor alskens *Kiætteri*, i statskirkelig Forstand, er baade saa ^{A:29}aabenbart og saa igroet, at selv Biskop *Martensen* siger, det maa taales.

Jeg kan derfor godt forstaae, at det maatte være Biskop *Martensen* ubehageligt, at jeg gjorde en offentlig Sag af hvad han ønskede, skulde være gaaet for sig i al Stilhed, men det er ikke min Skyld, thi netop, fordi jeg forudsaae, at Sagen med *Kragballe*, hvis den ikke udjævnedes, maatte blive offentlig, og maatte, blandt andet, have tilfølge, at den *Fredsford*, hvorpaa jeg altid har staaet og ønskede at staae til Biskop *Martensen*, blev til en *Krigsford*, derfor gjorde jeg en Undtagelse fra min Regel, og prøvede en venskabelig *Mægling*, men, som Brevvexlingen Viser, forgiæves, da Biskoppen slet ikke syndes at mærke, at det var ligesaa meget for *hans*, som for *Kragballes* Skyld, jeg ønskede Sagen bilagt.

Det nytter nemlig slet ikke, nu at ville give Sagen en Vending, som om det blot skulde have været en “*forlangt Anbefaling*,” Biskoppen havde *afslaaet*, hvortil han naturligviis altid maatte være fuldberegtiget, thi der er ved denne Leilighed *slet ingen Anbefaling* enten ønsket eller forlangt af Biskop *Martensen*, men Biskoppen indrømmer selv, at *han har forlangt en Tilbagekaldelse* i den allerstrængeste Form, naar han ikke skulde *modsætte* sig Cand. Kragballes Optagelse i Præstestanden, og jeg har nu beviist, at hvad Biskop *Martensen* forlangde tilbagekaldt, hverken stred mod *Præste-Eden* eller den *Augsburgske* **A:30**Confession, saa Biskoppens Forlangende var i mine Øine aabenbar baade meget ubilligt og uforsvarligt.

Jeg kan virkelig derfor ikke forklare mig Biskop *Martensens* stive Holdning og uforsynlige Bevægelse i denne Sag, uden under den Forudsætning, at mit *Frisprog* og min *frikirkelige* Retning, i det hele, maa være Biskop *Martensen* saa hardt imod, at skøndt han taaler Retningen hos mine ældre Præste-Venner, saa vil han dog, med eller uden Præste-Eden og den Augsburgske Confession, see til at stoppe Munden paa mine yngre Venner og Discipler, der er de meest hørøstede.

Til en Begyndelse derpaa kunde det nemlig synes en *gunstig* Anledning, at *Kragballe* med Heftighed havde behandlet et killent Spørgsmaal, som han ikke var voxen, saa hans Yttringer stødte endeel af vore egne Venner og misbilligedes selv af mig; og vilde Biskoppen denne Gang nøiedes med en lille Triumph, da seer man, jeg vilde selv beredt ham den, ved den tilbudne “Rettelse”, men just derved synes Biskoppen at have faaet Mod paa mere og sat sig paa den høie Hest. Saaledes betragter jeg i det mindste Sagen, og naar nu Biskoppen i sit Flyveskrift aabenbar søger at slaae to Fluer med eet Smæk, ved ligesom at vadske sine Hænder og stænke mig lidt i Ansigtet med det samme, da skulde jeg ogsaa gjerne undt ham den lille Fyldestgiørelse, naar jeg bare turde ventet, at det saa dermed var forbi, thi med hvert Aar bliver jeg mindre stridbar, og med hver Dag **A:31** bliver jeg mere betænkelig ved det Vovestykke overbrat at hjemføre “*Levningen*” fra “*Fangenskabet*” og bygge paa det *andet* Tempel, saa jeg vil baade giøre og taale endeel, for at den “lille Flok”, der ikke har det i Verden, den kan hælde sit Hoved til, kan paa taalelige Vilkaar beholde sit dyrt betalte Huusly i den Danske Folke-Kirke; men skulde jeg, som Gud forbyde! virkelig see Folkekirkens *Lærestand spærret* for *saadanne* theologiske Candidater, som *Kragballe*, *Brandt* og *Helweg*, blot fordi de *offenlig* har *vedkiendt* sig min kirkelige Retning, da maatte jeg, hvor seent det end er blevet, dog nødvendig reise mig med den sidste Kraft, og sige til alle mine Venner, Læg og Lærd: *staaer op! lader os gaae herfra!* Vi kan og vi skal nemlig taale alle saakaldte Kiættere, som vore borgerlige Sidemænd og Medbeilere i *Folke-Kirken*, der jo kun er en *verdslig* Indretning, hvori, som overalt i denne Verden, Guds Aand og den levende Christendom kun kan findes og færdes,

som “en fremmed Giæst”, men vil man selv i den *Danske* Folkekirke nu ikke længer taale *Frisproget* og *Vidnesbyrdet* om hvad der i Aand og Sandhed er *christeligt*, ei engang nøies med at laste og spotte det som Sværmeri og Kiætteri, men *udelukke* det, da maae vi følge med, alle, hvis Hjerte Herren bevæger til at følge ham, *hvor han gaaer hen!*

See, dette er den rene *praktiske* Side af Sagen, hvorfor jeg her hvæsser Pen mod Biskop *Martensen*, med hvem jeg heller end gierne vilde staae paa ven|A:32skabelig Fredsfod, og kunde det godt, som før, saa herefter, da jeg slet ikke tager ham det ilde op, at han *theoretisk* bestrider enten mine Udviklinger om Forholdet mellem *Ordet* i Guds og Menneskers Mund og *Pennestrøgene* paa Papiret, eller om den væsenlige Forskiel mellem *Christi aandelige* Menighed og de verdslige Kirke-Indretninger med mere eller mindre *aandeligt Skin*; ja selv, naar han vil bringe mig i Strid med mig selv og kalder min *Rettroenhed* i *Tvivl*, fordi jeg *ikke ret* kan *troe* paa Kiætter-Daabens *christelige* Gyldighed, da fristes jeg hverken til at giøre Giengæld, eller til at giøre Larm over saa lidt, som et Par Boglærdes Mening om hinandens Skrift og Dømmekraft i mine Øine er.

Naar jeg da nu tager mig den Frihed at forelægge Biskop *Martensen* et Par *kirkehistoriske* Spørgsmaal, da skal det blot være for at vise Læseren, at jeg ingenlunde, som Biskop *Martensen* mener, ved denne Leilighed har overseet *Kirkehistorien*, som jeg altid har havt et godt Øie til, skøndt jeg hverken kunde lade *Luther* eller *Augustin* besvare det Samvittigheds-Spørgsmaal *for mig*, hvorvidt jeg, som *den* Jesu Christi Tjener, jeg er, med *den* christelige Oplysning, *jeg har*, tør indestaae for en Daabs *christelige* Gyldighed, der enten er forrettet af vildfremmede, Herren aldeles uvedkommende Personer, eller er dog ret egenlig hvad man kalder “*afjasket*”, vistnok et meget plat Ord, med en meget slem Afsmag, men som jeg netop med Flid |A:33har brugt, for at Læseren ikke skulde tænke, at jeg, hvor det Smagløse var Hverdagskost, vilde være mere kræsen end høist nødvendigt.

Mit første *kirkehistoriske* Spørgsmaal skal da være: om Biskop *Martensen* kan give nogen splinterny Oplysning om “*Donatismen*”, siden han idelig og idelig peger paa “*Donatisterne*” som et vederstyggeligt *Kiætter-Parti*, hvis egenlige Kiætteri var *Forkastelse* af *Kiætter-Daaben*, og som *mine* Forgængere i Stormløbet mod *Stats-Kirken*?

Efter min *gamle* kirkehistoriske Kundskab staaer jeg nemlig i den Formening, at *Donatisterne* var *ældre* end den *ældste* Stats-Kirke, og vilde rimeligviis ikke have havt det mindste imod selv at udgiøre en herskende Stats-Kirke, saa *mine* Forgængere kan de i denne Henseende slet ikke være. Ligeledes har jeg lært at betragte *Donatisterne* som et *pietistisk* Parti, der skildte sig selv fra den store Mangfoldighed, fordi de savnede den strænge *Kirketugt*, saa deres Forkastelse af *Kiætter-Daaben* var slet *ikke deres* *Kiendemærke*, hvad det dog vel maatte været, naar baade *Cyprian* og jeg skulde

regnes til dem, blot fordi han *benægtede* og jeg *betvivlede* Kiætterdaabens Gyldighed. Endelig har jeg ogsaa læst, at den gamle *Statskirke*, langt fra at udelukke *Donatisterne* som Kiætter af sig, tvertimod *indbød dem til sig*, og tilbød deres Bisper og Præster lige Rang og Rettighed med sine **A:34** egne, naar de kun vilde finde sig i den statskirkelige Slaphed.

Mit andet *kirkehistoriske* Spørgsmaal skal være om *Augustin*, som Biskop *Martensen* idelig fører i Marken paa sin Side, som et Hoved-Vidne for Kiætter-Daabens *christelige* Gyldighed, hvad jo ogsaa kan synes ubetænkeligt nok, siden baade *Papister* og *Protestanter* giennem Aarhundreder lige kiækt har beraabt sig paa samme store *Kirkefaders* Medhold; men, saavidt jeg veed, er der dog en slem Hage ved det Skudsmaal, *Augustin* giver *Kiætter-Daaben*, saa jeg maa spørge Biskop *Martensen*, om han *desuagtet* i denne Sag tør staae Last og Brast med *Augustin*?

Sagen er nemlig, saavidt jeg har kunnet opdage, og som *Peter Lombard* ogsaa indrømmer, den, at naar Kiætter-Daaben var forrettet i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, da vilde *Augustin* ikke have den afløst med Omdaab (hvad jeg jo heller ikke vil), men at paa den anden Side gik *Augustin* meget videre end jeg, ved at *fradømme* selv en saadan Kiætter-Daab *al* aandelig *Kraft* og *Virkning*. Hvem der har modtaget en saadan Kiætter-Daab, sagde *Augustin*, han har vel hele Sacramentet, men har slet *ikke* Sacramentets frelsende *Kraft* (*salutem, qvæ virtus est sacramenti, non habebit*), saa han maa søge den *Catholske Kirke*, ikke for igien at faae Daabens Sacrament, som ikke bør gientages, men *for at faae Livet*. Dette er "*Kamelen*", som Biskop *Martensen* maa **A:35** tære med *Augustin*, dersom han vil have hans Bistand til at "afsie Myggen" hos os, og den *Lutherske Kirke* har dog, saavidt jeg veed, aldrig paastaet Magt til, *udenfor Daaben* at kunne meddele *Gienfødselen* til det ny *Liv*, saa min Tankegang om en *saadan* Kiætter-Daab, at den kan *træde i Kraft* ved en Bekræftelse af Daabs-Pagten, som igien forener, hvad Kiætterne uchristelig har adskilt, "*Troen og Daaben*", den Tankegang er dog nok i det mindste mere *luthersk* end *Augustins*.

Til Slutning maa jeg forelægge, ikke blot Biskop *Martensen*, men alle den *Danske Folkekirkes* Bisper, Præster og Skriftkloge, det *Samvittigheds-Spørgsmaal*: om de endnu ikke, selv ved *Søren Kierkegaards* mærkværdige og i dette Aarhundrede i det mindste uforglemmelige *Liv og Død og Begravelse*, har vundet den Overbeviisning, at vil den saakaldte evangelisk-lutherske Folkekirke i Danmark herefter have sine Præster til at giælde for *Sandheds-Vidner* hos Folket, da maa den hverken udgive sig for et *Troes-Samfund* af Troende og *Vantroer*, som er en *aabenbar Selv-Modsigelse*, ikke heller give sine Præster et vist Levebrød for at sværge paa Alterbogen og andre Symbolske Bøger?

Saalænge nemlig, som hele Folket nødtes til at bekiende *samme Tro*, og alle Præster nødtes til at føre *samme Lærdom*, og ingen

offenlig Modsigelse med Mund eller Pen blev taalt, *saalænge* havde *Statskirken Skin* af at være et *Troes-|A:36Samfund*, men i Danmark er, som vi alle veed, dette Skin aldeles forsvundet, saa det er soleklart, at skal der være *Ærlighed* i Troesbekiendelsen og *Sanddrthed* i Lærdommen, da maa Folkekirken paa en eller anden Maade opløse sig i sine ueensartede Bestand-Dele, og det kan kun skee paa en af to Maader, enten ved at *ophæve* den hele Indretning, eller ved at *frigive Troen og Lærdommen* i den, saa det Eensartede kan samle sig. Det første Skridt hertil er skeet ved *Sognebaandets Løsning*, og det andet kan saameget lettere skee ved *Tungebaandets Løsning*, som det hos os er skedt i Virkeligheden, forlænge siden, og trænger kun til at *lovfæstes*, hvad igien kan skee blot ved i Præste-Eden at *udelade* “de Symbolske Bøger” og *indskyde* “efter bedste Overbeviisning.”

Naar man nu paastaer, at vor saakaldte *evangelisk-lutherske Kirke*, ved saaledes at frigjøre Troen og Lærdommen, aabenbar kom i Modsigelse med sig selv og begik et aandeligt *Selv mord*, da kan jeg slet ikke vide, *hvad* man mener, thi mener man vor gamle saakaldte *lutherske Tvangs-Kirke*, da er den jo med al sin Selv-Modsigelse for længe siden død og borte; eller mener man, at Ordet “*Kirke*” ikke i sig selv er ligesaa *tomt*, som alle vore Kirker til Hverdagsbrug, da har man jo aldrig undersøgt dette Ords sande Betydning; eller mener man, at Navnet “*evangelisk-luthersk*” umuelig kan passe paa en *Frikirke*, da feiler man to Gange, thi deels har dette Navn jo slet intet aandeligt eller |A:37kirkehistorisk Indhold, men blot en *verdslig Hjemmel* i vor Grundlov, og dels maa dog Navnet “*evangelisk-luthersk*”, *hvis* det nu passer paa vor Folkekirke, i sin fra Troens og Lærdommens Side *aldeles opløste* Tilstand, ogsaa passe paa den i *samme* Tilstand, skjøndt vi gaaer til den Sandheds Bekiendelse, at denne saakaldte evangelisk-lutherske Kirke er *intet Troes-Samfund*, og skjøndt vi tager den, *som den er*, og indretter den efter hvad den med Sandhed og Frugt kan bruges til, nemlig et *Moderskiød* for *virkelige Troes-Samfund*, og, efter al Rimelighed, især for det *christelige Troes-Samfund* med *Luthersk Oplysning*, som aabenbar giennem flere Aarhundreder har huet de fleste Danskere bedst! Hvorlidt det ogsaa her ligger Magt paa *Navne*, seer vi maaskee allerbedst deraf, at vor *Stats-Kirke*, som enstund hedde blot *Luthersk*, hedde i Biskop *Balles* Tid slet *ikke* luthersk, men *evangelisk-christelig*, og hedder i *Præste-Eden* ingen af Delene, men “*de Danske Menigheder*”, hvad jo udmærket godt vilde passe paa den frigiorte Folkekirke!

Og nu, mine Herrer Bisper, Provster, Præster og Skriftekloge i den *Danske Folkekirke*! maa jeg spørge, om det, i deres Nidkiærhed for, om muligt, paany at fremtrylle det uigienkaldelig forsvundne *Skin* af et *Troes-Samfund* over den saakaldte evangelisk-lutherske Folkekirke, *slet ikke rører*, slet ikke *foruroliger* Dem, at have den gammeldags *lutherske* Prædikant og Kirkesanger *stik imod* |A:38Dem? Troer De da ikke, at Kirkehistorien vil sige, at han

kiendte dog *Morten Luther* meget bedre, lignede ham meget mere og roste ham meget kiønnere end Nogen af Dem? eller bryder De Dem ligesaa lidt om *Morten Luther* og om *Kirkehistorien*, som om N. F. S. Grundtvig, og vil blot have *Deres Krig* frem, om saa end Følgen maa blive, at den Danske Folkekirke daglig faaer mindre Kraft, Liv og Lys i sig, daglig bliver mindre folkelig, mindre sanddru, mindre agtværdig, og bliver tilsidst en aabenbar Landeplage?!

1

“Hvorfor kaldes vi Lutheraner”, Prædiken paa Reformations-Festen 1812 af N. F. S. Grundtvig.

2

Biskop *Martensens* Flyveskrift “I Anledning af Pastor Grundtvigs Oplysninger om Alterbogs-Daaben” S. 42-44 og S. 47-48.

3

Biskoppens Flyveskrift S. 44.

4

Biskoppen har herved ventelig tænkt paa “Nedfarten til Helvede”, som de rationalistiske Præster næsten alle med Flid *sprang over* i Troes-Bekiendelsen.

5

Biskoppens Flyveskrift S. 29-30.

6

Biskoppens Flyveskrift S. 11.

7

Ved denne Leilighed skal jeg dog anmærke, at hvad end ellers Biskop *Mynsters* varme Anbefaling kan have udrettet hos Kong *Frederik den Sjette*, med hvem jeg stod paa en meget god Fod, saa *søgte jeg* dog kun Vartou, fordi Kong *Frederik den Sjette* selv *lod mig vide*, at *han ønskede det*, og *fordi* han, efter en ganske mærkelig Samtale, selv modtog min Ansøgning og *giemde den hos sig* til rette Tid.

8

Candidat Kragballe har nemlig i to eller tre Sommere, med meget Bifald hos christelige Tilhørere, holdt *offenlig tilladt* Gudstjeneste i *Vedbek*.

9

I disse *Hyrdebreve* behøver man blot at see paa *Underskrifterne*, for at opdage, at hverken paa *Prædike-Stolene*, eller engang paa *Bispe-Stolene* i vor Statskirke havde den Augsburgske Confession da meer at betyde end “*Indstiftelsens Ord*” i den *slesvig-holstenske Agende*.

10

Biskoppens Flyveskrift S. 24.